

DE CONJUNCTUURBAROMETER VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Trimestriel • Juli 2007

Alle rechten voorbehouden

Het reproduceren is niet toegelaten, noch geheel, noch gedeeltelijk, noch in de oorspronkelijke, noch in de bewerkte vorm, tenzij met schriftelijke machtiging vanwege het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse – cel Analyse.

Het gebruik van uittreksels van deze publicatie als toelichting of bewijsvoering in een artikel, een boekbespreking of een boek, of een bestand is toegestaan, mits de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld.

Voor meer informatie in verband met deze publicatie, neem contact op met:

Mevrouw Christine Servaty
Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest/BISA
T 02/800 36 15 – F 02/800 38 06
email cservaty@mrbc.irisnet.be

© 2006 Brussels Hoofdstedelijk Gewest – Alle rechten voorbehouden

V.U.: C. Servaty, Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA) – cel Analyse

Brussels Hoofdstedelijk Gewest,
Kruidtuinlaan 20 – 1035 Brussel
T 02 800 36 15 – F 02 800 38 06
IRIS Uitgaven – D/2007/6374/163

9 789078 580010

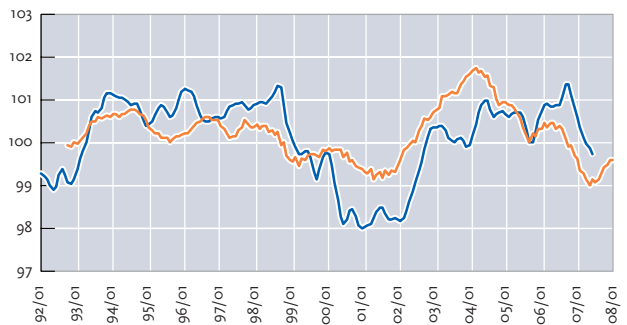
ISBN 9078580011

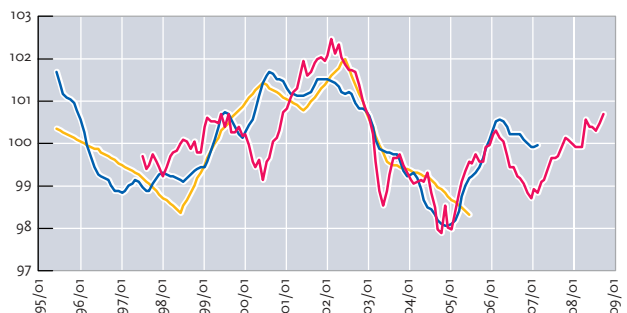
Inhoudstafel

SAMENVATTING	4
1. CONJUNCTUURINDICATOREN IN BRUSSEL	5
1.1. Evolutie van de gelijklopende indicator van de economische activiteit	5
1.2. Evolutie van de vooruitlopende indicator van de economische activiteit	5
1.3. Evolutie van de vooruitlopende arbeidsmarktindicator	7
2. BOORDTABEL	8
2.1. International context	8
2.2. Nationale en regionale macro-economische ontwikkelingen	11
2.3. De Brusselse economie	14
2.4. Arbeidsmarkt	16
2.5. Onderzoek en ontwikkeling	20
2.6. Milieu	21
3. BRUSSELSE KENMERKEN	23

Conjunctuercyclus werkloosheid

Conjunctuercyclus van het regionaal BBP

Prognoses op drie maanden:

Conjunctuurcomponent van de werkloosheid	↑
Werkloosheid NWWZ	→
Conjunctuurcomponent van de economische activiteit	↑

De ramingen en commentaren werden opgemaakt op basis van de informatie die beschikbaar was tot op 30 juni 2007 tenzij anders vermeld

Samenvatting

- De economische groei op wereldvlak zou in 2007 een zekere vertraging moeten kennen als gevolg van de conjunctuurdaling in de Verenigde Staten. De terugval in de vastgoedsector zou de Amerikaanse groei ook in 2007 blijven temperen. De groei van de internationale handel zal evenwel verder ondersteund worden door de opkomende landen, in het bijzonder door China. Binnen de eurozone gaan de laatste Eurostat-vooruitzichten uit van een groei van 2,6%. Onder meer de gunstige evolutie van de arbeidsmarkt en de goede exportcijfers zouden tot betere resultaten leiden dan verwacht. Toch blijft dit internationaal scenario gevoelig aan inflatie vrees, zowel in de VS als in Europa.
- De vooruitzichten voor de Belgische economie in 2007 blijven goed, al zou de groei nog slechts 2,3% bereiken tegenover 3% in 2006. De internationale omgeving ziet er minder veelbelovend uit dan vorig jaar, wat het bbp negatief kan beïnvloeden. Toch zou de bbp-groei aanhouden, onder meer dankzij de gunstige situatie op de arbeidsmarkt en door de bedrijfsinvesteringen.
- In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest toont de referentiereeks van de economische activiteit voor het eerst sinds het tweede semester van 2006 een lichte opleving, zoals voorspeld door de vooruitlopende samengestelde indicator in de vorige barometers. We verwachten een eerder gunstige conjunctuurperiode voor de komende maanden.
- Op de Brusselse arbeidsmarkt is het aantal niet werkende werkloze werkzoekenden (NWWZ) tijdens het eerste semester van 2007 gedaald. Voor de tweede helft van het jaar duidt de vooruitlopende samengestelde indicator op een toename. Tegen eind 2007 wordt dan ook geen daling van de conjuncturele component van het aantal werkzoekenden verwacht.

I. Conjunctuurindicatoren in Brussel

I.1. Evolutie van de gelijklopende indicator van de economische activiteit

De gelijklopende indicator van de economische activiteit is een samengestelde indicator die de actuele evolutie van de economische activiteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest weergeeft. Op basis van maandelijkse gegevens laat deze indicator toe op korte termijn de conjuncturele evolutie van de toegevoegde waarde in het gewest te observeren. Aan de hand van deze indicator, die beschikbaar is voor een recentere periode, kan de cyclus van het gewestelijk bruto binnenlands product (bbp) verlengd worden tot begin 2007.

Om deze indicator te berekenen, gebruiken we de conjunctuurcomponenten van de sectoren waarvan de cyclische evolutie het dichtst aansluit bij die van

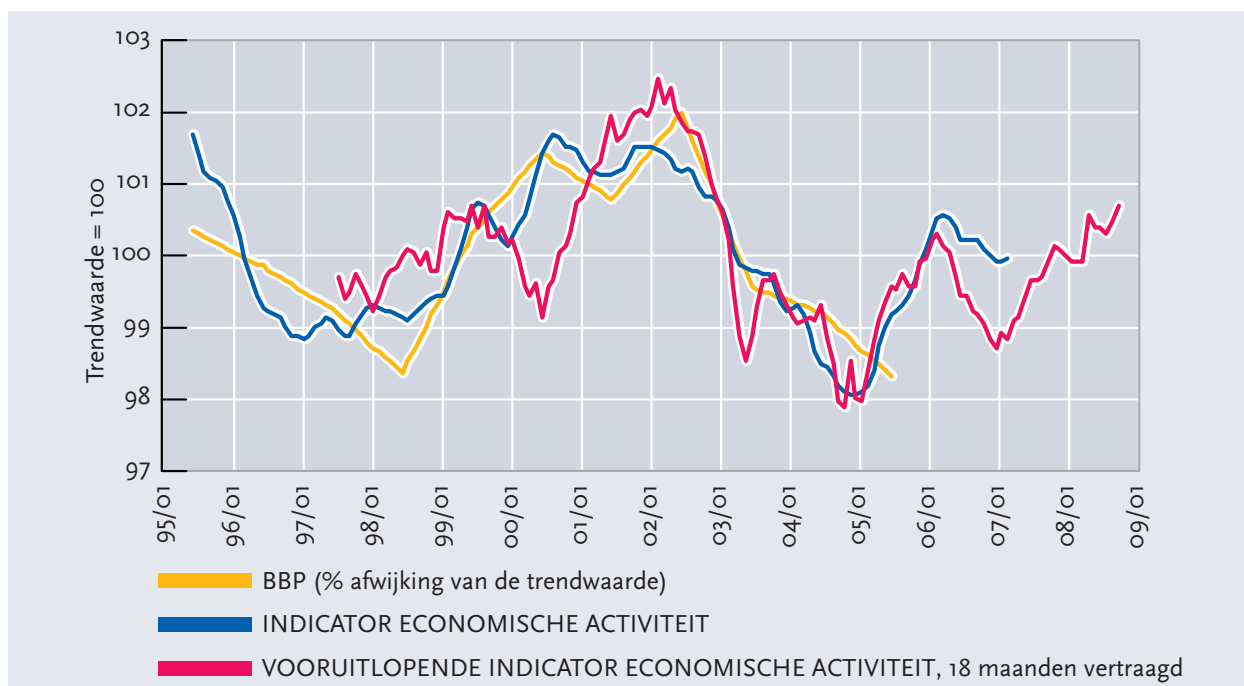
het gewestelijke bbp. Deze “gelijklopende” indicator werd zodanig samengesteld dat hij de specifieke structuur van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest weerspiegelt, met name een sterke specialisatie in de dienstensector. De indicator omvat de conjuncturele evolutie van de omzet van vijf tertiaire activiteiten, namelijk groothandel, stadsvervoer en wegtransport, post en telecommunicatie, informatica-activiteiten en ten slotte zakelijke dienstverlening. De zo berekende samengestelde indicator valt samen met de conjunctuurcyclus van het gewestelijke bbp, en kan dus als referentiereeks dienen. Op zijn beurt wordt de referentiereeks gebruikt om de vooruitlopende indicator van de economische activiteit op te stellen.

I.2. Evolutie van de vooruitlopende indicator van de economische activiteit

De vooruitlopende indicator loopt ongeveer 18 maanden vooruit op de referentiereeks van de economische activiteit. Deze indicator wordt samengesteld op basis van de conjunctuurcyclus van twee reeksen. Het gaat in de eerste plaats om de prognose van de ondernemers uit de sector zakelijke dienstverlening over de algemene vraag, volgens de conjunctuurenquête van de Nationale Bank van België (NBB). De tweede reeks omvat de index van de inkomende nieuwe orders in de industrie volgens de FOD Economie. Er werd voor deze twee statistieken gekozen, omdat ze maandelijks en snel beschikbaar zijn, economisch relevant zijn en omdat ze een vooruitlopend karakter hebben.

De 18 maanden die deze indicator vooruitloopt op de referentiereeks weerspiegelt vrij goed de tijd die verstrijkt voordat een prognose van de vraag concreet wordt, of voordat nieuwe bestellingen zich uiteindelijk vertalen in verkopen die in de btw-aangiften ingeschreven worden. In theorie kan de cyclus van de economische activiteit dus het voorwerp uitmaken van een prognose voor meer dan een jaar. Omdat we dit recente instrument voorzichtig willen gebruiken en omdat de laatste waarnemingen onzekerder zijn, concentreren we ons in eerste instantie op de verwachte evolutie voor het volgende kwartaal.

GRAFIEK 1: **Vergelijking van de vooruitlopende samengestelde indicator van de economische activiteit met de evolutie van de conjunctuur volgens de indicator van de economische activiteit en het BBP van het Brussels hoofdstedelijk Gewest**

Bron : INR, FOD Economie-ADSEI, NBB en eigen berekeningen.

Grafiek 1 geeft naast de conjuncturele cyclus van het gewestelijke bbp ook de “gelijklopende” indicator van de economische activiteit weer, evenals de vooruitlopende indicator (vertraagd met 18 maanden) die erop anticipeert.

We stellen vast dat de vooruitlopende indicator en de indicator van de economische activiteit gelijklopen, vooral na 2000. De periode van sterke groei van het Brusselse bbp (2000-2002) en de sterke vertraging tot 2005 komen goed tot uiting.

Ook al blijkt uit de nationale rekeningen (op basis van voorlopige cijfers) dat de vertraging in reële termen relatief minder uitgesproken is in het Brussels Gewest in 2005 dan in heel het land, is de groei van het bbp er sterk op achteruitgegaan. Dat deze vertraging minder uitgesproken is in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, kan verklaard worden door twee elementen. Enerzijds bevond het gewest zich in 2004 reeds in een dieper conjunctureel dal dan het land in zijn geheel. Anderzijds vond de heropleving in Brussel vroeger plaats (vanaf begin 2005), terwijl de conjuncturele ommekeer zich op nationaal niveau,

volgens de globale synthetische curve van NBB, pas rond midden 2005 begon af te tekenen, volgens de globale synthetische curve van de NBB.

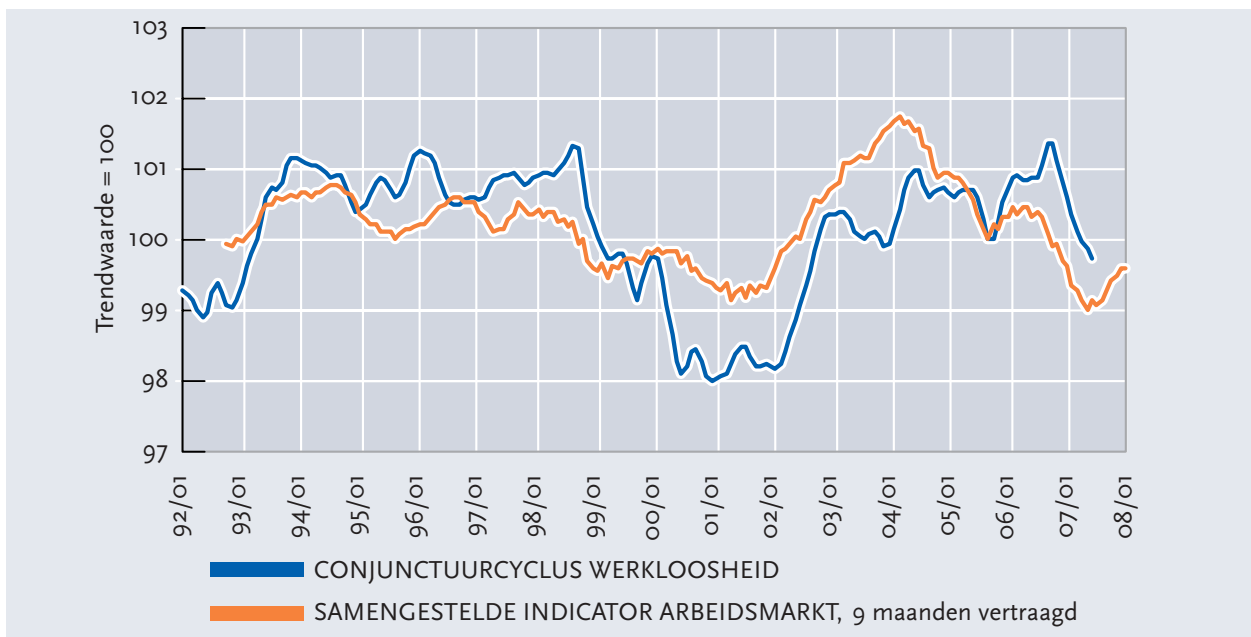
Deze duidelijke conjuncturele opleving van het Brussels Gewest zou dus een grote groei van het bbp voor 2006 weerspiegelen, die overigens ook op nationaal niveau verwacht wordt. Vanaf het tweede kwartaal 2006 daalt de conjunctuurcurve echter opnieuw. Op basis van het jaargemiddelde houdt het herstel evenwel aan tot midden 2006. Overeenkomstig de nationale bbp-ramingen kondigt het einde van 2006, en voor Brussel zelfs het tweede semester, zich eerder gematigd aan. Maar zoals voorspeld door de vooruitlopende samengestelde indicator van de economie in de vorige barometers, heeft de economische activiteit in Brussel begin dit jaar een herstelbeweging ingezet. De referentiereeks vertoont immers voor het eerst sinds het tweede semester van 2006 een stijging. Bovendien lijkt de stijging van de vooruitlopende conjunctuurindicator een periode van eerder gunstige conjunctuur in te leiden voor de komende maanden. Maar het einde van 2007 kan mogelijk gekenmerkt worden door een lichte verzwakking van voorbijgaande aard.

1.3. Evolutie van de vooruitlopende arbeidsmarktindicator

Aan de hand van de vooruitlopende indicator van de arbeidsmarkt kan men de conjuncturele evolutie van het aantal werkzoekenden in Brussel voorspellen. De vooruitlopende indicator van de arbeidsmarkt is meer bepaald een raming van de conjuncturele component van het aantal werkloze werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het optimale voorspellende karakter ervan wordt op negen maanden geraamd. Deze indicator bestaat uit twee reeksen die werden gecorrigeerd op seizoensinvloeden en afgevlakt. De eerste is de Federgon-index die de evolutie van de uitzendarbeid

in België weergeeft. In België staat de uitzendsector erom bekend relatief snel te reageren op schommelingen in de vraag naar werk. De tweede reeks is het aantal vacante betrekkingen die de BGDA ontvangen heeft en beheert. Dit aantal geeft ook een vroeg signaal van de evolutie van de vraag. Deze indicator vervult hier de rol van een “proxy-variabele” van alle werkaanbiedingen voor het Gewest. De laatste gegevens die ingezameld werden voor de Federgon-index heeft betrekking op april en op mei voor het aantal vacante die de BGDA ontvangen heeft en beheert.

GRAFIEK 2: Vergelijking van de vooruitlopende arbeidsmarktindicator met de conjunctuurcomponent van het aantal niet-werkende werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron : BGDA, Federgon en eigen berekeningen.

Grafiek 2 geeft de conjuncturele component van het aantal werkloze werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Dit cijfer wordt vergeleken met onze vooruitlopende indicator van de arbeidsmarkt die met een vertraging van 9 maanden getoond is.

Evenals het tweede semester 2006 werd het eerste kwartaal 2007 gekenmerkt door een daling van het aantal werkzoekenden (-2,6%). De grootste daling

(-10,8%) werd opgetekend in de leeftijdscategorie van de werkzoekenden jonger dan 25. De vooruitlopende indicator had deze daling overigens voorspeld. Maar deze daling zou niet aanhouden. Voor het tweede semester 2007 zijn onze vooruitzichten immers weinig veranderd sinds onze laatste publicatie. We verwachten nog steeds een conjuncturele stijging van de werkloosheid, ondanks onze vooruitzichten op een eerder gunstige economische activiteit.

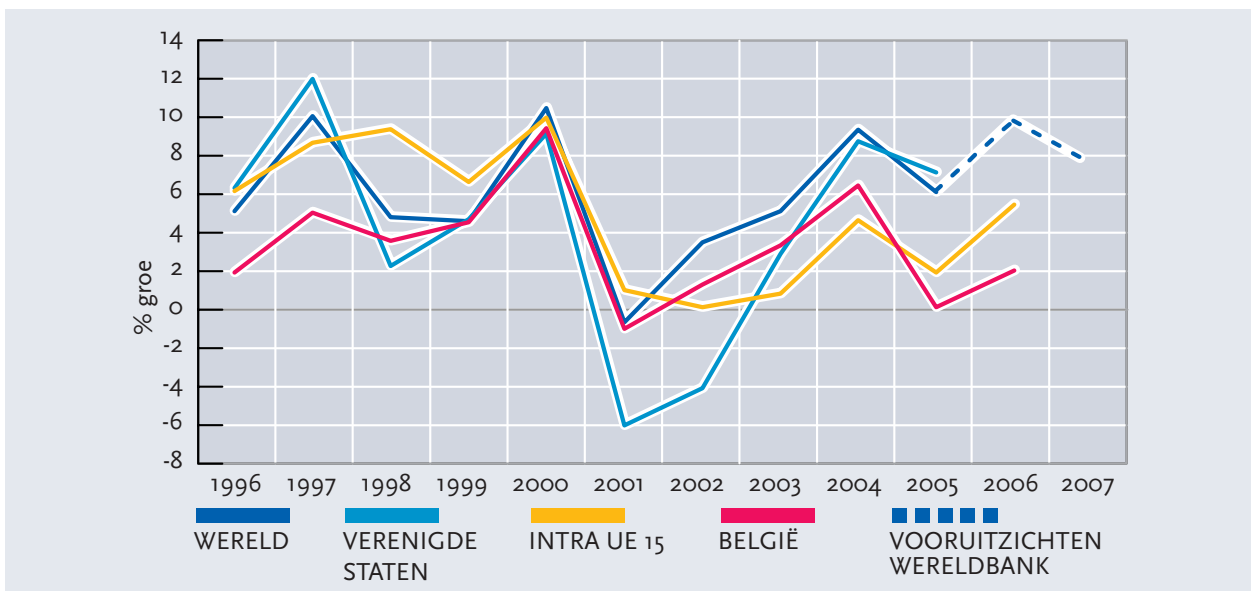
2. Boordtabel

2.1. Internationale context

2006 was het vierde jaar op rij met een sterke groei van de wereldeconomie. Deze werd met name ondersteund door de gunstige evolutie van de internationale handel en de kracht van de opkomende economieën, vooral van China dat een jaarlijkse groei van 10% kent. Volgens de OESO gaan we naar een herstel van het evenwicht in de economische

wereldgroei tussen de verschillende geografische zones. Waar de wereldhandel in 2006 hoge toppen scheerde, zou het groeitempo in 2007 lager liggen en dit vooral als gevolg van de Amerikaanse groei-vertraging. Toch blijven de vooruitzichten van zowel de OESO als de Wereldbank heel optimistisch, met voor 2007 en 2008 groeipercentages rond 7-8%.

GRAFIEK 3: Evolutie van de wereldhandel in reële termen 1996-2007

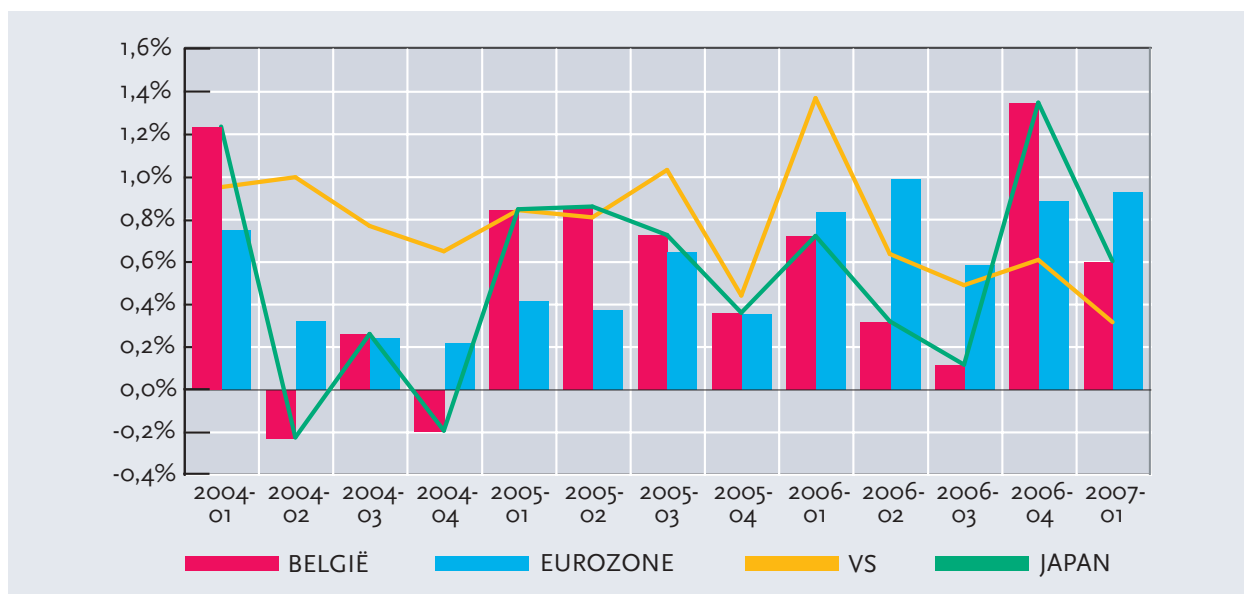
Bron: Eurostat, Nationale Bank van België, WHO, Wereldbank.

Eind 2006 speelde de terugval in de vastgoedsector de Amerikaanse conjunctuur enigszins parten. Door de recessie in de huisvestingssector is de groei in de Verenigde Staten sterk gedaald. In Europa vreesde men een achteruitgang van de consumptie-uitgaven en van de aankopen van duurzame goederen als gevolg van de btw-verhoging in Duitsland, traditioneel een drijvende kracht voor de Europese economie. Maar dankzij een duidelijke groeiversnelling in Italië en Frankrijk kon de eurozone 2006 afsluiten met een conjunctuuropleving die het gemiddelde jaarniveau op 2,7% bracht. De

Japanse groei is van haar kant sterk vertraagd in de loop van het tweede en derde kwartaal van 2006, om op een duidelijk positievere noot te eindigen.

Voor 2007 en 2008 zien de vooruitzichten voor de wereldeconomie er positief uit. Volgens de laatste economische vooruitzichten van de Europese Commissie van de lente zou het wereld-bbp in 2007 en 2008 een toename van 4,8% kennen. De opkomende Aziatische landen en Rusland zouden opnieuw de voornaamste motor van de wereldeconomie vormen.

GRAFIEK 4: Kwartaalverloop van het reële bbp

Bron: Eurostat

Tijdens het eerste kwartaal van 2007 zette de groei vertraging in de VS zich door. Voornaamste oorzaak was de recessie op de vastgoedmarkt en de gevolgen ervan op het vlak van banenverlies, onverkochte voorraden en verminderde binnenlandse consumptie. Deze recessie zou de groei ook in 2007 nog temperen. Volgens Eurostat bedroeg de groei slechts 0,2% in vergelijking met het vorige kwartaal tegenover 0,6% tijdens het vierde kwartaal van 2006. Maar in de loop van het tweede semester zou de economische activiteit in de VS het iets beter moeten doen. Voor 2007 wordt de groei op jaarbasis op 2,2% geraamd, dankzij de gunstige ontwikkeling van de tewerkstelling – met een werkloosheidspercentage dat sinds september 2006 rond de 4,5% schommelt – de stabiliteit van de interestvoeten en de goede financiële situatie van de ondernemingen.

De Japanse economie bevestigt de conjunctuurverbetering die eind 2006 werd ingezet. Zo is het bbp gedurende het eerste kwartaal 2007 met 0,6% toegenomen, na een stijging met 1,2% tijdens het vorige kwartaal. Onder meer de export en de gezinsconsumptie stimuleerden de vraag, terwijl de investeringen er duidelijk op achteruitgaan zijn.

Voor de eurozone verwachten de kwartaalvooruitzichten van Eurostat een groei van 0,6% tegenover 0,9% in het vierde kwartaal. Onder impuls van de aanhoudende verbetering van de arbeidsmarkt en

de dynamische industriële activiteit blijft de Europese economie krachtig groeien. De tewerkstelling zit in de lift en de werkloosheid is afgenomen tot 7,1% in april 2007 (tegenover 7,2% in maart), het laagste peil in meer dan 15 jaar. Bovendien wordt de export naar landen buiten de eurozone nog steeds ondersteund door de grote vraag van de opkomende landen (Oost-Europa en Azië). In Duitsland lijkt de binnenlandse consumptie zich hersteld te hebben van de btw-verhoging, te oordelen naar de laatste kleinhandelcijfers die gepubliceerd werden door de Duitse dienst voor de Statistiek. Op jaarbasis zou de groei van de eurozone in 2007 2,6% moeten bereiken. In vergelijking met de vooruitzichten van de herfst impliceert dit groeiniveau een opwaartse herziening van 0,5 procentpunt. Voor het eerst sinds 2001 zou de eurozone zo een betere prestatie kunnen neerzetten dan de Verenigde Staten.

Wat het monetaire beleid betreft, heeft de Europese Centrale Bank op 6 juni zoals verwacht de belangrijkste rentevoet met een kwart procentpunt opgetrokken tot 4%. Dit is de achtste verhoging die de ECB doorvoert op anderhalf jaar tijd. Het is een voortzetting van de cyclus van monetaire verstraking die in december 2005 werd aangevat. Het inflatierisico in de eurozone - naar aanleiding van een nieuwe stijging van de oliepijzen en de vrees op een hogere toename van de loonmassa dan ver-

wacht - heeft de ECB ertoe aangezet de monetaire teugels opnieuw strakker aan te halen. Maar, volgens de verklaringen van ECB-voorzitter Jean-Claude Trichet, blijft het monetaire beleid “eerder inschikkelijk”, met andere woorden de rentevoeten zijn laag genoeg om de groei te stimuleren. De markten verwachten een nieuwe verhoging in september van dit jaar.

In de Verenigde Staten heeft de Federal Reserve haar belangrijkste rentevoet onveranderd gelaten op 5,25%. Terwijl de financiële markten in het begin van het jaar een monetaire verslappening verwachtten om de negatieve impact van de vastgoedmarkt op de groei te compenseren, stak begin juni het inflatierisico weer de kop op, wat aanleiding gaf tot speculaties over een mogelijke nieuwe verhoging van de rentevoet in 2007.

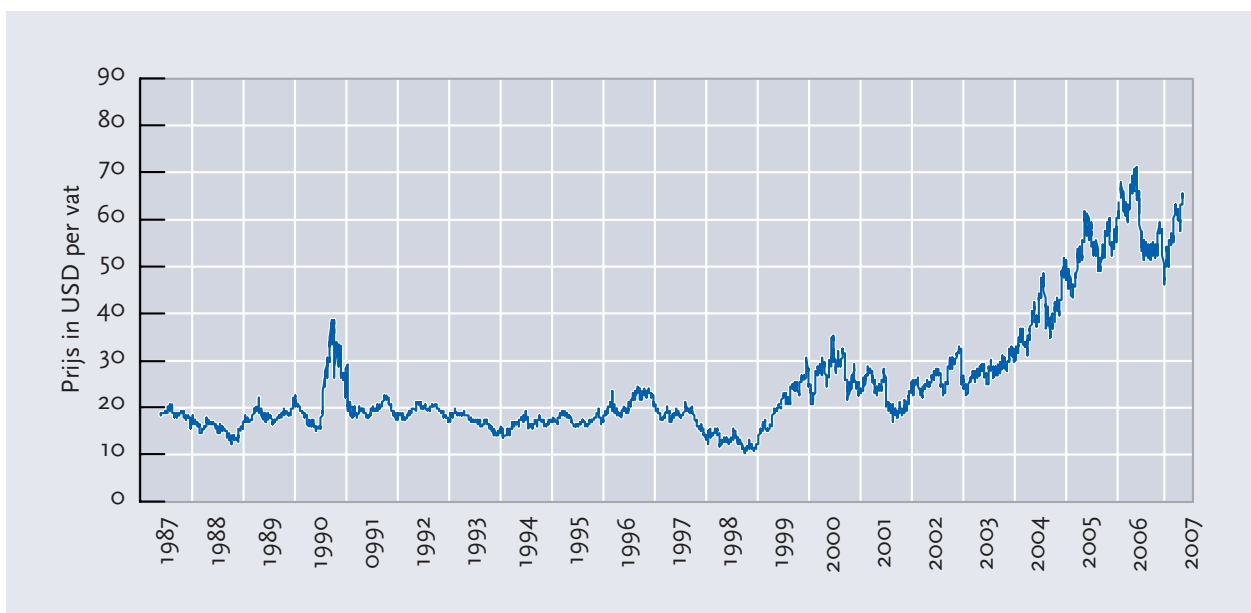
TABEL 1: De evolutie van de wisselkoers van de US Dollar tegenover de Euro

	US dollars per Euro	
	Periode-gemiddelde	Einde periode
2006-12	1,3213	1,3170
2007-01	1,2999	1,2954
2007-02	1,3074	1,3211
2007-03	1,3242	1,3318
2007-04	1,3516	1,3605
2007-05	1,3511	1,3453
2007-06	1,3419	1,3505

Bron :ECB.

Wat de wisselmarkten betreft, werd het eerste kwartaal gekenmerkt door een versteviging van de Europese munt. De groeivertraging in de Verenigde Staten en het aanhoudende lopende tekort blijven in het voordeel van de euro spelen, wat de wisselkoers begin mei opdreef tot meer dan 1,36 dollar voor 1 euro. Op 29 juni liep de wisselkoers terug tot 1,33 dollar. De voorspellingen in verband met de wisselkoers zijn op z'n minst tegenstrijdig, wegens de onzekerheid over de richting die het Amerikaanse monetaire beleid zal uitgaan.

GRAFIEK 5: Evolutie van de prijs van de ruwe olie

Bron: U.S. Department of Energy, Energy Information Administration.

De evolutie van de prijs van ruwe olie wordt weergegeven in grafiek 5. Ondanks enkele conjunctuurele schommelingen vertoont de olieprijs sinds het begin van de jaren 2000 duidelijk een stijgende tendens. De sterke groei van de opkomende landen, in het bijzonder China, de geopolitieke spanningen en de dreiging van terroristische aanslagen die de raffinage- en bevoorradingscapaciteit kunnen aantasten, zetten de prijs van de ruwe olie voortdurend onder druk.

Eind 2006 begon de olieprijs te dalen, om begin 2007 49 dollar te bereiken. Maar deze daling was van korte duur. Sinds half februari zijn de prijzen immers alweer aan het stijgen. In mei bereikte de prijs van de ruwe olie 70 dollar per vat. Oorzaken waren de grote productiedaling in Nigeria, de vrees over de benzinevoorraden in de Verenigde Staten en het naderen van de piekperiode van de verplaatsingen per auto in de VS. Op 29 juni werd 72,22 US\$ betaald per vat.

2.2. Nationale en regionale macro-economische ontwikkelingen

De economische activiteit in België werd in 2006 ondersteund door een dynamische binnenlandse en buitenlandse vraag (jaarlijkse groei rond de 3%¹). Na twee bijzonder gunstige kwartalen is de conjunctuur tijdens de tweede jaarhelft vertraagd. Deze vertraging wordt ook vastgesteld in Brussel. Hoewel de internationale omgeving minder goede vooruitzichten biedt dan vorig jaar, wordt voor België in 2007 een goede groei verwacht, onder meer dankzij de gunstige situatie op de arbeidsmarkt en de bedrijfsinvesteringen. Volgens het Federaal Planbureau (FPB) zou de groei slechts 2,3% bereiken (zie tabel 2) en volgen de NBB 2,5%.

In België is de export van goederen en diensten in 2007 toegenomen met 6,4%, tegenover met 3,7% in 2006. Ook de import van goederen en diensten kent een grotere groei: 6,4% in 2007 tegenover 3,8% in 2006. De netto-uitvoer bedroeg in 2006 2,9% van het bbp, in 2007 zou deze moeten toenemen tot 3,2% van het bbp. Volgens de recentere voorspellingen van de NBB zou de bijdrage van de

buitenlandse handel zelfs groter kunnen zijn. Er wordt immers een groei van de export voorspeld, die weliswaar minder groot is, maar die van de import duidelijk overtreft. Dit verklaart de gunstigere BBP vooruitzichten geschat door die instituut. Zowel het FPB als de NBB onderstrepen echter dat de potentiële uitvoermarkten sneller groeien dan de export. Het verlies van marktaandeel in België zou bijgevolg aanhouden.

In 2006 werd de gezinsconsumptie sterk gestimuleerd door drie belangrijke factoren: de loonstijgingen ingevolge de positieve evolutie van de werkgelegenheid, de belastinghervorming en het herstel van de spaarquote van de particulieren. In 2007 zouden de lonen van de loontrekkenden verder moeten stijgen en de interestvoeten opnieuw toenemen. Globaal genomen zou de koopkracht van de particulieren verder blijven groeien, maar aan een lager tempo. De groei van de privéconsumptie zou dus enigszins aan kracht inboeten, al blijft ze op een hoog niveau.

¹ Statistische bijlage van de economische vooruitzichten 2007-2012 van het Federaal Planbureau

TABEL 2: Jaarlijkse groeipercentages van het BBP tegen constante prijzen : vergelijking tussen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, het Rijk en de EU-15

	Brussels Hoofdstedelijk Gewest	België	EU-15
2000	3,5	3,7	3,9
2001	1,9	0,8	1,9
2002	3,4	1,5	1,1
2003	0,3	1,0	1,1
2004	2,0	3,0	2,3
2005	1,6	1,1	1,5
2006(e)		3,0	2,8 (0,1)
2007(e)		2,3 (0,1)	2,7 (0,5)
2008(e)		2,2	2,5 (0,2)

(e) Schattingen. Tussen haakjes: verschil met de vorige barometer.
Bron : Eurostat, INR, NBB.

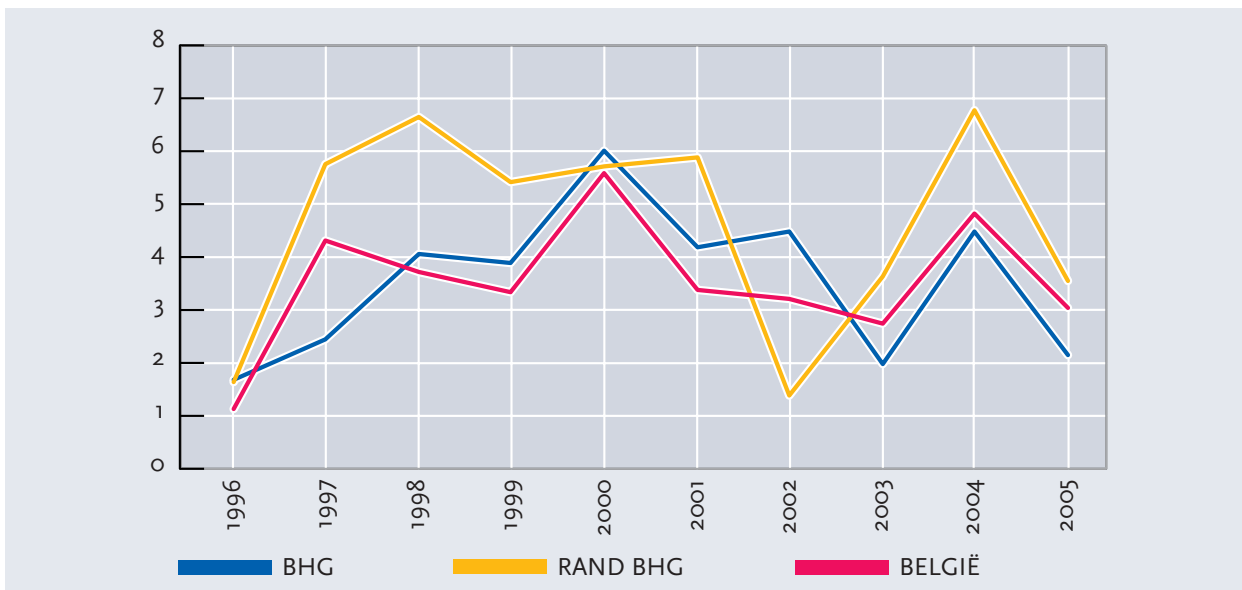
Volgens het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) bleek de groei van het bbp tegen lopende prijzen (niet-definitieve raming) in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2005 minder goed (2,3%) dan gemiddeld in het land (3,1%). Maar door haar hoofdzakelijk tertiaire sectorstructuur lijkt de Brusselse economie minder gevoelig te zijn voor de prijsstijgingen die in 2005 opgetekend werden. Als gevolg daarvan kende het gewest tegen constante prijzen een hogere groei van zijn bbp (1,6%) dan het land in zijn geheel (1,1%) (zie tabel 2).

Dit neemt niet weg dat het Brussels Gewest in 2005 de eerder flauwe economische groei van het nationale en internationale niveau volgde. Het gewest ondergaat de invloed van de internationale conjunctuur, omdat het een kleine, open en sterk dienstengerichte economie is. De economische activiteit in Brussel had in 2005 vooral te lijden van de negatieve groei van de financiële activiteiten, en

in mindere mate van een vertraging in de activiteiten van de transport- en communicatiesectoren, die het voorbije decennium een belangrijke motor voor de Brusselse economie vormden.

Bovendien is het verschil tussen het conjunctuurprofiel van het gewest en dat van het land in zijn geheel waarschijnlijk ook toe te schrijven aan de specifieke kenmerken van Brussel. Zo kende Brussel in 2001 en 2002 een hoger groeiritme dan de rest van België (cf. grafiek 6). In 2003 is de Brusselse toegevoegde waarde sterk gedaald, en ze heeft zich niet zo goed hersteld in 2004. Vanaf 2005 hadden we een licht herstel op jaarbasis kunnen verwachten op basis van de samengestelde indicatoren in het eerste hoofdstuk van deze barometer. Dit herstel lijkt zich niet door te zetten. In termen van groei van het bbp zou het herstel zich dus waarschijnlijk in 2006 en verder in 2007 aftekenen.

GRAFIEK 6: Jaarlijkse groei van de bruto toegevoegde waarde in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, in de arrondissementen van de rand* en in België

* De rand omvat Vlaams Brabant en Waals Brabant

Bron : INR.

Sinds enkele jaren is de groei van de Brusselse rand globaal gezien groter dan die van het Brussels Gewest in de strikte zin en zelfs van het hele land (zie grafiek 6). Zo bedroeg de Toegevoegde Waarde-groei van de twee provincies Brabant, ondanks de ongunstige conjunctuur in 2005, tegen lopende prijzen 3,6% (tegenover 2,2% voor Brussel en 3,1% voor België). De grensarrondissementen van het Brussels Gewest, namelijk Leuven, Halle-Vilvoorde

en Nijvel, beschikken over grotere ontwikkelingsruimtes en kunnen meer plaats bieden aan industriële productie. Deze arrondissementen hebben een groeiprofiel dat gekenmerkt wordt door meer uitgesproken jaarschommelingen. Tot slot noteren we nog dat in vergelijking met de vorige jaren de groeipercentages van de rand en het Brussels Gewest sinds 2004 in dezelfde richting evolueren.

• Inflatie

TABEL 3: Evolutie van het indexcijfer van de consumptieprijzen

	Index (2004 = 100)	Jaarlijkse groeivoet (%)
2006-10	104,8	1,2
2006-11	105,0	1,5
2006-12	105,2	1,6
2007-01	105,2	1,7
2007-02	105,8	1,8
2007-03	105,8	1,8
2007-04	106,3	1,8
2007-05	106,1	1,3
2007-06 (e)	106,6	1,7
2007-07 (e)	106,9	1,7
2007-08 (e)	107,0	1,7
2007-09 (e)	107,1	2,0

(e) Schattingen.

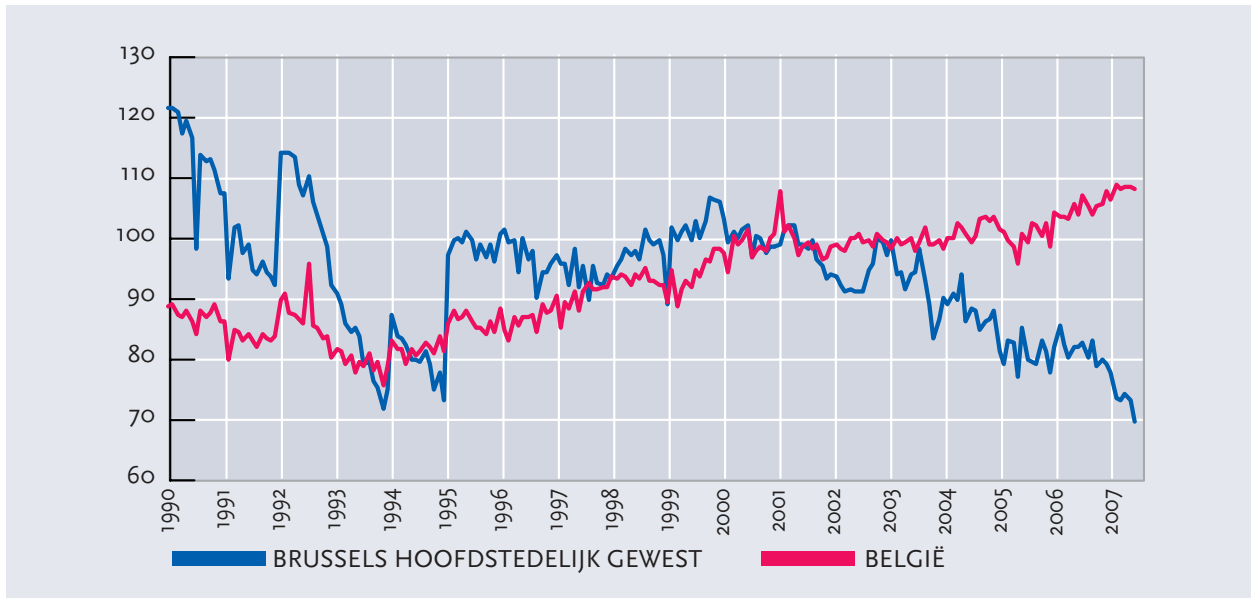
Bron : Federaal Planbureau.

De gewestelijke gegevens over de prijzen worden doorgaans overgenomen van nationale statistieken, rekening houdend met de beperkte omvang van het Belgische grondgebied, de economische stromen die de diverse gewesten doorkruisen en de gemeenschappelijke indexeringsmechanismen. De inflatiedruk zou dit jaar matig moeten blijven. Volgens de vooruitzichten 2007-2012 van het Federaal Planbureau (FPB) zou de inflatie zich in 2007 moeten stabiliseren op 1,8%, zoals in 2006. Maar de inflatie is sinds de helft van het jaar aan het stijgen en zou vanaf september opnieuw de grens van 2% overschrijden. In vergelijking met de vorige barometer verwacht het FPB de overschrijding van de spilindex later dan aanvankelijk voorzien, namelijk in oktober 2007.

2.3. De Brusselse economie

• De industriële productie

GRAFIEK 7: Evolutie van de industriële productie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en België (index 2000=100)

Bron : FOD Economie-ADSEI.

Grafiek 7 geeft de indexen van de industriële productie voor België en voor Brussel weer, zoals gepubliceerd door de FOD Economie. Ondanks een sterke opleving van de industriële productie in België sinds 2005, blijft Brussel een dalende tendens vertonen. Door zijn stedelijke karakter is het Brussels Gewest natuurlijk weinig geschikt voor industriële ontwikkeling, maar op deze grafiek zien we dat de kloof tussen het Brussels Gewest en het hele land in termen van productie alsmaar groter wordt, vooral de laatste maanden.

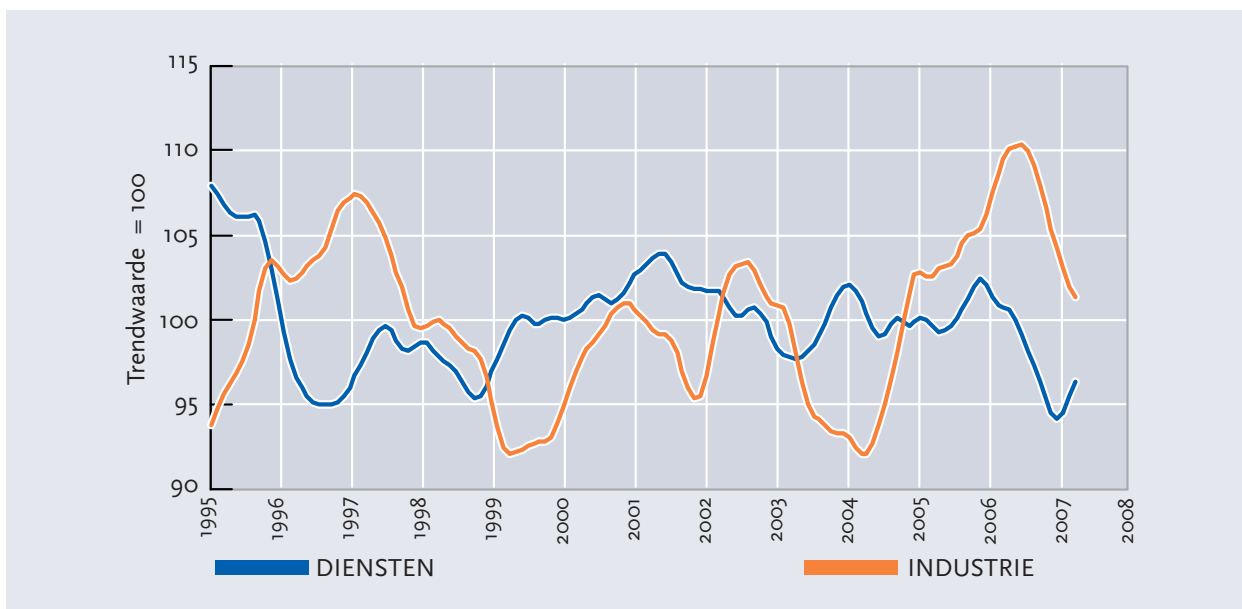
Begin 2007 bevondt de curve van de industriële productie zich op het laagste peil van het voorbije decennium. Met de stabilisering van 2005 kon op een heropleving worden gehoopt, maar de tijdelijke stopzetting van de activiteiten van VW Vorst zorgde eind 2006 voor een daling van de productie. Alleen al voor de Brusselse industrie van de metaalfabrikaten is de productie-index gedaald van

79 in oktober naar 41 in december. Dit cijfer bevestigt de sterke daling van het productieritme en van de bezettingsgraad van het productievermogen in december 2006, die door de Belgische autofabrikanten aangekondigd werd in de conjunctuurenquête van de NBB. Sindsdien schommelt deze productie-index voor de Brusselse industrie van de metaalfabrikaten lichtjes rond 50 voor de 3 eerste maanden van 2007, om in april 2007 opnieuw tot 40 te dalen.

De auto-industrie (NACE 34) vertegenwoordigt rechtstreeks ongeveer 7,8% van de toegevoegde waarde van het gewest. Op basis van een analyse van de interindustriële relaties kwam het in de vorige barometer voorgestelde dossier tot de slotsom dat de impact op het volledige productieproces tot 0,9% van de Brusselse toegevoegde waarde kon bedragen, en het banenverlies op het Brusselse grondgebied bijna 6.600 jobs.

• De diensten

GRAFIEK 8: Conjunctuurcyclus van de reële omzet in de diensten en in de industrie

Bron : FOD Economie-ADSEI, eigen berekeningen.

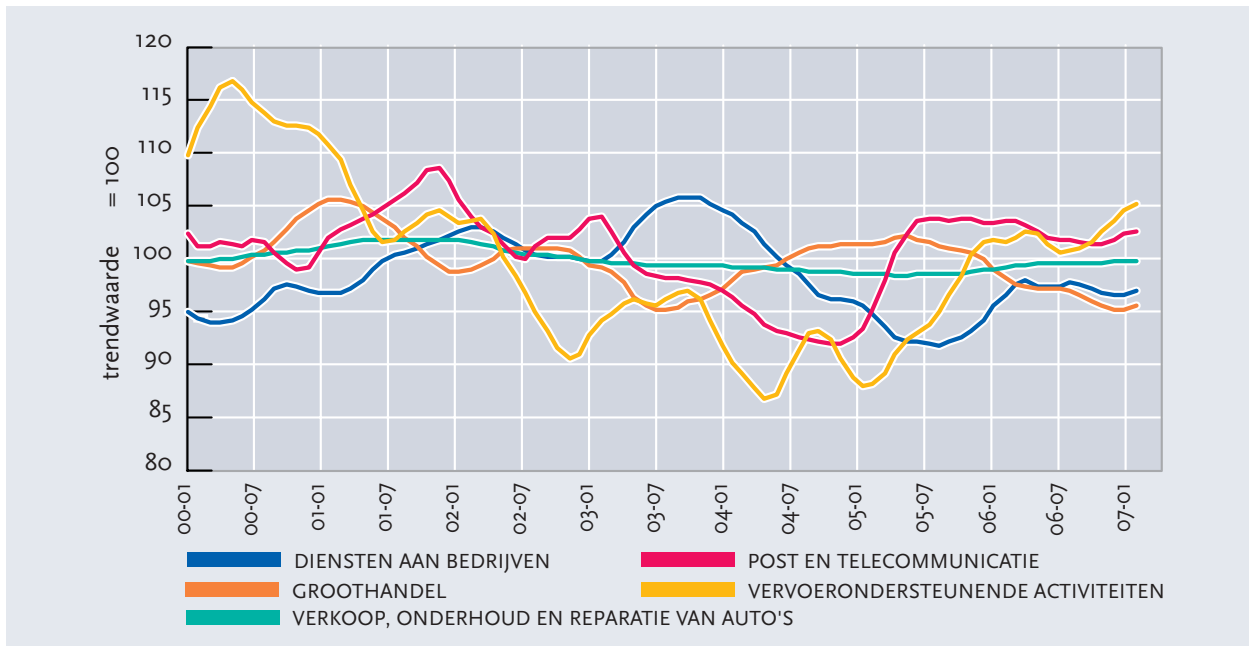
Grafiek 8 geeft de evolutie van de conjunctuurcyclus van de hele dienstensector in vergelijking met die van de industrie in het Brussels Gewest. De vergelijking is gebaseerd op statistieken van omzetcijfers die werden opgesteld op basis van de maandelijkse btw-aangiften. De FOD Economie splitst deze aangiften op tussen de gewestelijke instellingen van elke aangevende onderneming. De gegevens werden vooraf gedeflateerd, gecorrigeerd voor seizoensinvloeden en afgevlakt.

Zoals in de vorige versie van de kwartaalbarometer van Brussel, blijkt hieruit eerst en vooral duidelijk dat de omvang van de conjunctuurschommelingen minder uitgesproken is in de diensten dan in de industrie. Bovendien doet de hogere frequentie van lokale pieken en dalen in de diensten vermoeden dat de conjunctuurcycli korter zijn in de diensten dan in de industrie. De industriële en tertiaire conjunctuurschommelingen verschillen overigens vaak van elkaar en de stijgende of dalende tendensen vallen niet samen.

Toch zien we - zowel in de industrie begin 1999 als in de diensten vanaf eind 1998 - de grote conjuncturele ommekeer die de periode van sterke groei in het begin van de jaren 2000 inluit. De periode van eerder matige economische groei in Brussel (2004 en 2005) lijkt nochtans samen te vallen met een gunstige industriële conjunctuur. Maar de diensten behouden hun overwicht en de conjunctuurcyclus hiervan is niet even intens verbeterd. Als deze van de industrie in 2006 vertoont de cyclus overigens een daling, zowel in de secundaire als in de tertiaire sector. Deze evolutie bevestigt de vertraging van de activiteit van het tweede semester van 2006 die reeds eerder aangehaald werd in hoofdstuk 1.

De evolutie van de voorbije drie maanden bevestigt de positieve ommekeer in de diensten sinds het begin van dit jaar 2007. Dit herstel sluit dus wel aan bij de evolutie van onze vooruitlopende indicator die aan bod kwam in het eerste deel van deze barometer.

GRAFIEK 9: Conjunctuurcyclus van de reële omzet in de voornaamste dienstensectoren

Bron : FOD Economie-ADSEI, eigen berekeningen.

Grafiek 9 geeft de evolutie van de conjunctuurcyclus sinds 2000 in de voornaamste dienstensectoren voor Brussel. Het gaat om de volgende sectoren, in volgorde van hun inbreng in het Brusselse omzetcijfer: zakelijke dienstverlening, groothandel, autohandel en -reparaties, post en telecommunicatie en tot slot vervoersondersteunende activiteiten.

Wat de omzet van de “vervoersondersteunende activiteiten” (reisbureaus en andere) betreft, werden de btw-gegevens die verstekt werden door de

FOD Economie, gewijzigd. Dit leidt tot een meer uitgesproken daling van de conjunctuurcyclus van januari-februari 2005 dan in de vorige publicatie. Daarna verbetert deze cyclus geleidelijk aan om in februari 2007 op een stijging uit te komen.

In tegenstelling tot onze observaties van vorige de barometers vertonen alle grote sectoren in het Brussels Gewest een stijging sinds het begin van 2007. Dit sluit aan bij het herstel waarvan sprake in het eerste deel van deze publicatie.

2.4. Arbeidsmarkt

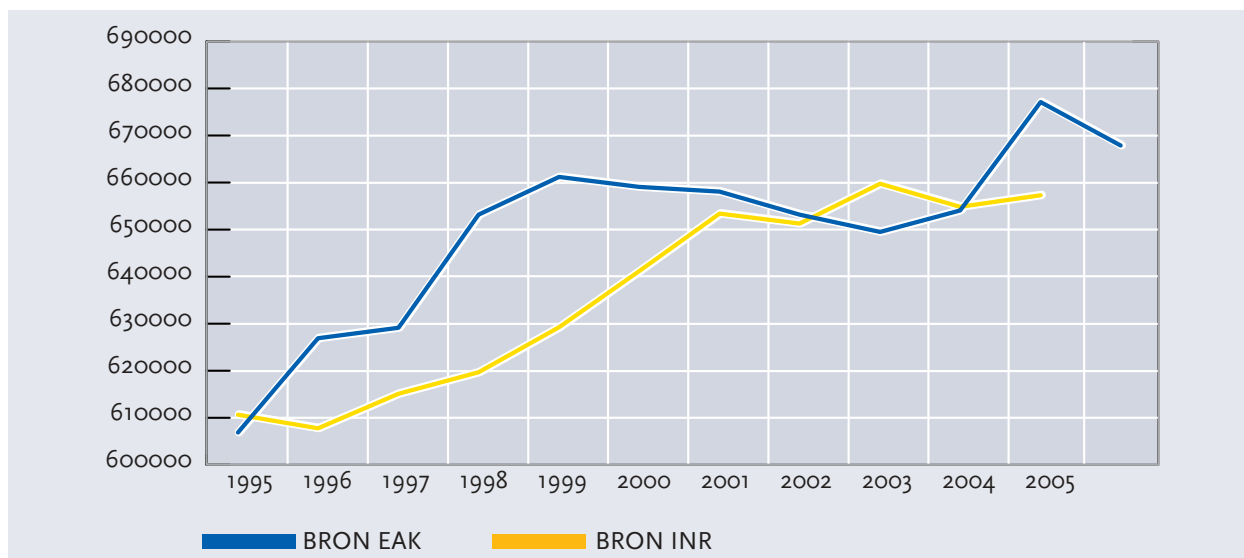
• Interne werkgelegenheid

TABEL 4: Totale binnenlandse werkgelegenheid (% jaarlijkse groei)

	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2003	4 070 419 (0,01)	649 273 (-0,50)
2004	4 139 174 (1,68)	653 808 (0,68)
2005	4 235 310 (2,32)	676 590 (3,40)
2006	4 262 883 (0,65)	667 495 (-1,34)

Bron: FOD Economie-ADSEI (EAK).

GRAFIEK 10: Evolutie van de binnenlandse werkgelegenheid

Bron : INR, FOD Economie-ADSEI (EAK).

Grafiek 10 geeft de evolutie van de interne werkgelegenheid weer. Het Brussels Gewest kende zijn sterkste stijging op het einde van de jaren 90 en in het begin van de jaren 2000. Dit was een periode van aanhoudende groei. Het laatste beschikbare cijfer

van het INR heeft betrekking op het jaar 2005. Toen telde het Brussels Gewest 656.959 arbeidsplaatsen op zijn grondgebied, wat overeenstemt met ongeveer 15% van de nationale tewerkstelling, tegenover 654.581 in 2004. Dit is een toename van 0,3%.

• Activiteitsgraad

TABEL 5: Vergelijking van de activiteitsgraad in % van de bevolking tussen 15 en 64 jaar

	EU-15	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2002	69,7	64,8	63,9
2003	70,1	64,9	63,1
2004	70,6	65,9	64,3
2005	71,0	66,7	65,7
2006	n.b	66,5	64,9

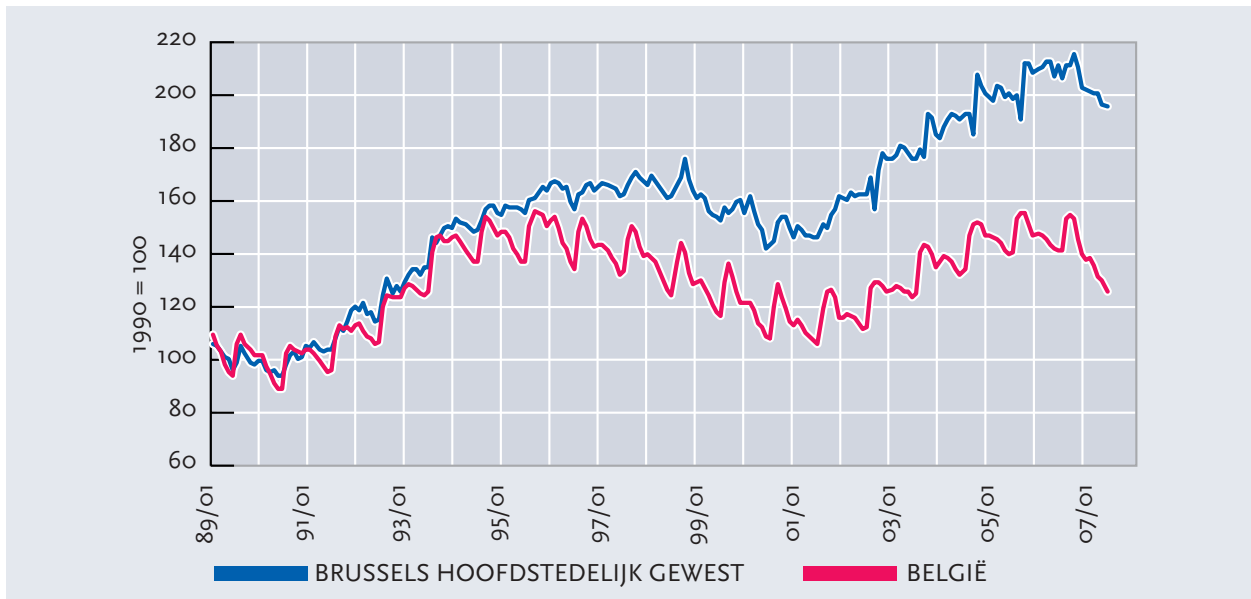
Bron: Eurostat en FOD Economie-ADSEI.

De activiteitsgraad is een indicator die de participatie op de arbeidsmarkt aangeeft van de bevolking van 15 tot 64 jaar. Een hoge participatie bepaalt voor de potentiële groei van een economie, de leefbaarheid van het pensioensysteem op repartitiebasis en meer algemeen van het sociale-

zekerheidssysteem. De evolutie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is op dit vlak eerder gunstig, ook al werd er een lichte daling opgetekend in 2006. Het verschil tussen het gewestelijke en het nationale niveau is sinds 2002 aanzienlijk verminderd.

• Werkloosheid

GRAFIEK 11: Index (1990 = 100) van het aantal niet-werkende werkzoekenden

Bron : BGDA.

TABEL 6: Aantal niet-werkende werkzoekenden (administratieve gegevens)

	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2006-I	587.760	98.291
2006-II	573.307	97.074
2006-III	621.764	98.504
2006-IV	570.214	95.062
2007-I	547.034	93.122
2007-II	511.873	91.313

Bron : BGDA.

TABEL 7: Werkloosheidsgraad (administratieve gegevens)

	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2005-III	13,0%	20,3%
2005-IV	12,5%	21,2%
2006-I	12,3%	21,4%
2006-II	12,0%	21,0%
2006-III	13,0%	21,4%
2006-IV	11,9%	20,7%
2007-I	11,4%	20,3%
2007-II	10,7%	19,9%

Bron : BGDA.

Het aantal werkloze werkzoekenden in het BHG evolueert sinds 1994 heel wat ongunstiger dan op nationaal niveau. Hoewel de evolutie van 1996 tot het begin van de jaren 2000 eerder positief verliep voor beide niveaus, betekende 2002 het einde van deze cyclus. Zowel in Brussel als in het hele land is de werkloosheid gestegen, maar de toename was veel meer uitgesproken in het gewest. Deze situatie wordt gedeeltelijk verklaard door de structuur zelf van de Brusselse economie en door het feit dat de kwalificaties niet afgestemd zijn op de arbeidsmarkt van het gewest. Het gespecialiseerde karakter van de nieuwe banen in de dienstensector vereist immers een steeds hoger gekwalificeerd werkaanbod. Zo wordt 82% van de banen in het BHG ingenomen door gekwalificeerde personen² terwijl deze met ondervertegenwoordigd zijn in de actieve Brusselse bevolking (73%). Grafiek 12 illustreert deze situatie. De relatieve kwalificatie index wordt gedefinieerd als de verhouding tussen het aandeel van de gekwalificeerde arbeidsplaatsen³ in de totale interne werkgelegenheid en het aandeel van de gekwalificeerde Brusselse actieve bevolking in de Brusselse actieve bevolking. Voor het Brussels Gewest is de indicator voor de betrokken periode systematisch groter dan voor de twee andere gewesten. Alhoewel deze indicator wel schommelingen kent, maar is hij structureel van aard en blijft relatief stabiel in de tijd.

TABEL 8: Werkloosheidsgraad*
(op basis van enquêtes)

	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2001	6,6%	13,0%
2002	7,6%	14,7%
2003	8,2%	15,7%
2004	8,5%	15,9%
2005	8,5%	16,5%
2006	8,3%	17,7%

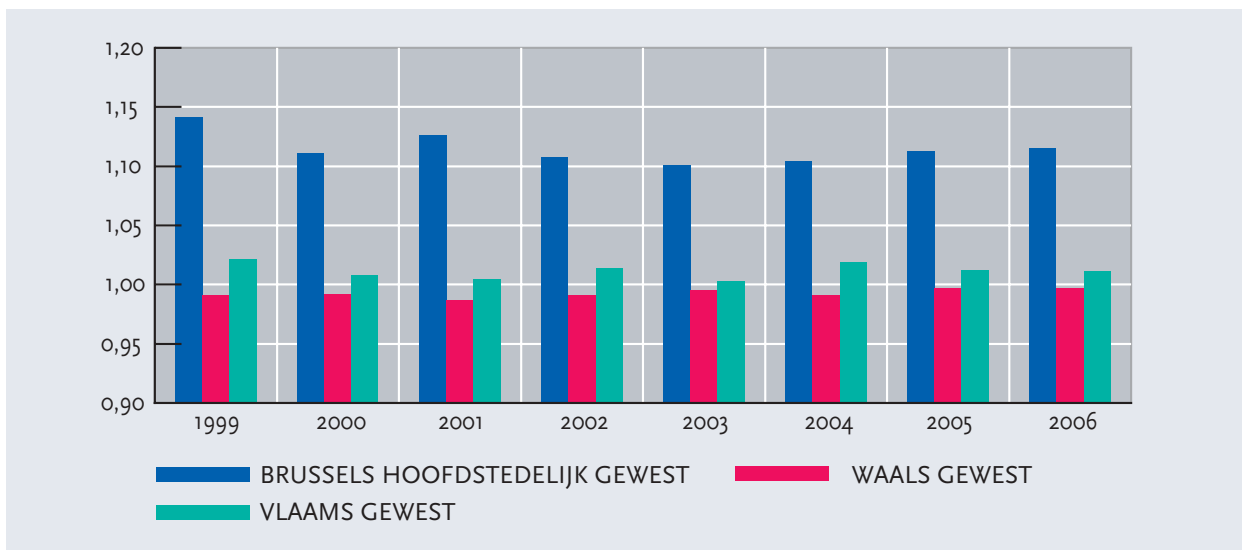
* Volgens de definitie van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO).

Bron: FOD Economie-ADSEI (EAK).

Bovendien speelt het verdringingseffect van de weinig gekwalificeerde werkkrachten door gekwalificeerde werkkrachten eveneens in het nadeel van de weinig gekwalificeerde Brusselse werklozen⁴.

Vanuit conjunctureel oogpunt lijkt de Brusselse administratieve werkloosheid sinds het begin van 2007 echter licht te dalen. Waar eind 2006 om en bij de 21% opgetekend werd, daalt dit werkloosheidspercentage in juni 2007 onder de 20%.

GRAFIEK 12: Relatieve kwalificatie-index van de Brusselse arbeidsmarkt

Bron: FOD Economie-ADSEI (EAK) eigen berekeningen.

² Onder een gekwalificeerd persoon verstaan we een persoon die minimum een diploma van hoger secundair onderwijs heeft.

³ Onder een gekwalificeerde arbeidsplaats verstaan we een arbeidsplaats ingenomen door een persoon die minimum een diploma van hoger secundair onderwijs heeft.

⁴ Voor een volledige analyse van deze problematiek verwijzen we naar Devillé H., "Recente evoluties van de structuren en flexibiliteit van de werkgelegenheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest", Iris Uitgaven, 2005.

• Werkgelegenheid in het Brussels Gewest

TABEL 9: Tewerstelling in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest volgens regio van herkomst van de werknemers (op basis van enquêtes)

	Aantal werkenden in het BHG met woonplaats in het BHG	Aantal werkenden in het BHG met woonplaats in Vlaanderen	Aantal werkenden in het BHG met woonplaats in Wallonië
2003	298 541 (45,98%)	223 714 (34,46%)	127 018 (19,56%)
2004	309 357 (47,32%)	219 382 (33,55%)	125 069 (19,13%)
2005	312 591 (46,20%)	235 536 (34,81%)	128 463 (18,99%)
2006	311 403 (46,65%)	229 705 (34,41%)	126 387 (18,93%)

Bron: FOD Economie-ADSEI (EAK), eigen berekeningen.

Tabel 9 geeft een beeld van de evolutie van de werkgelegenheid volgens de regionale afkomst van de arbeidskrachten. Zo kan men het overwicht van de pendelaars in de Brusselse tewerksstelling inschatten. Sinds 1999 vertoont het pendelverkeer vanuit Vlaanderen een dalende tendens, terwijl dat vanuit

Wallonië relatief gelijk blijft. De tewerksstelling van Brusselaars in Brussel is duidelijk aan het stijgen. Maar we dienen voorzichtig te blijven met de interpretatie van deze resultaten. Ze zijn afkomstig van de enquête naar de arbeidskrachten (EAK), en de resultaten zijn eerder volatiel van het ene jaar op het andere.

2.5. Onderzoek en ontwikkeling

TABEL 10 : Evolutie van de private O&O-uitgaven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en België

Private uitgaven voor O&O (% van het BBP)		
	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2002	1,37%	0,61%
2003	1,31%	0,57%
2004*	1,28%	0,58%
2005*	1,24%	n.b

* Op basis van Eurostat schattingen.

Bronnen : Belspo, NBB, Eurostat.

Innovatie en O&O dragen onder meer bij tot de economische groei, de concurrentiekracht en de tewerksstelling. Daarom bestaat een van de Europese Lissabon doelstellingen erin de EU-landen ertoe aan te zetten tegen 2010 3% van hun bbp aan O&O te besteden. Hiervan zou twee derde afkomstig moeten zijn van de privésector.

Zoals blijkt uit tabel 10, blijft het aandeel van de privé-uitgaven voor O&O ten opzichte van het bbp zowel in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest als in België afnemen. Een dergelijke daling is niet alleen merkbaar in België, alhoewel deze uitgaven in Frankrijk en Duitsland geleidelijk stijgen. In de Europese Unie van de 15 blijft het aandeel relatief constant. Als we de nationale en gewestelijke cijfers bekijken, lijkt de Europese doelstelling nog veraf.

Wat de bedrijfsinvesteringen in O&O betreft, vloeit het niveauverschil tussen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en België gedeeltelijk voort uit de sectorale samenstelling van het gewest. Indien we rekening houden met de gerealiseerde sectoriële investeringsgraden in het Brussels Gewest, zou het globale investeringpercentage in O&O bij een zelfde sectoriële samenstelling als het koninkrijk hoger liggen in het gewest dan in België.

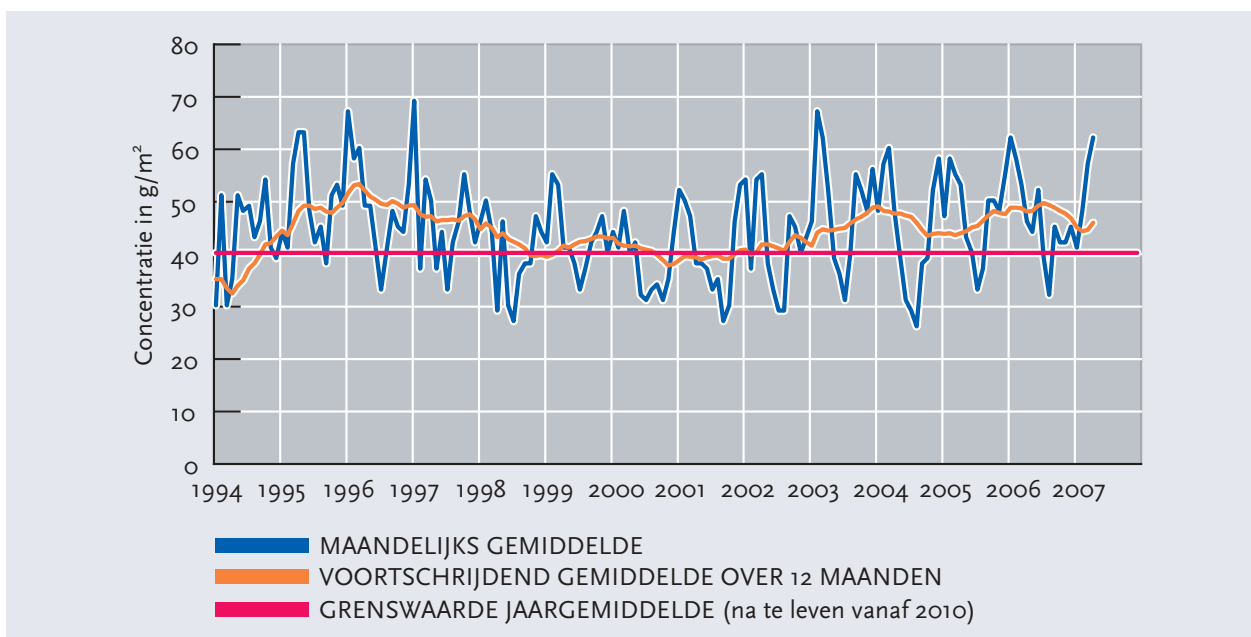
2.6. Milieu*

• Luchtkwaliteit

Zoals in andere verstedelijkte gebieden stellen vooral drie vervuilende stoffen problemen bij het naleven van de Europese normen, namelijk fijne stofdeeltjes (PM₁₀), troposferische ozon en stikstofdioxide (NO₂). Deze laatste verontreinigende stof is schadelijk voor het ademhalingsstelsel en in het bijzonder voor mensen die aan astma of longziekten lijden. Stikstofdioxide draagt ook bij tot de vorming van ozon in de lucht (fotochemische verontreiniging) en tot de verzuring van de omgeving.

Vervuiling door NO₂ houdt verband met de emissies van stikstofoxiden die vrijkomen bij verbrandingsprocessen op hoge temperatuur. Deze emissies zijn afkomstig van het verkeer (44%), het energieverbruik van woningen (24%), de dienstensector (12%), en in mindere mate van de industrie (3%), evenals van de afvalverbranding (15% voordat een depollutie-installatie geïnstalleerd is die de emissies van stikstofoxiden heel sterk terugdringt) en van de industriële processen (1%) (gegevens 2005).

GRAFIEK 13: : NO₂ concentraties aan het station van Molenbeek (1994-2007)

Bron: Brussels Instituut voor Milieubeheer.

Grafiek 13 geeft de NO₂-concentraties aan het station van Molenbeek. Deze plaats werd gekozen voor haar stedelijke ligging. De analyse van de grafiek leert ons dat de NO₂-concentraties relatief constant blijven in de tijd, op een niveau dat vaak hoger ligt dan de toekomstige Europese norm.

Het zal dus moeilijk zijn deze norm, die in 2010 van kracht wordt, te bereiken zonder een krachtda- dig en langdurig beleid dat met name gericht is op de vermindering van het wegverkeer, de vernieuwing van het wagenpark (strengere NO_x-emissienormen voor dieselmotoren vanaf 2014), de vermindering van het energieverbruik in woningen, kantoren en ondernemingen, en de uitrusting van de verwarmingsketels met « Low-NO_x »-branders.

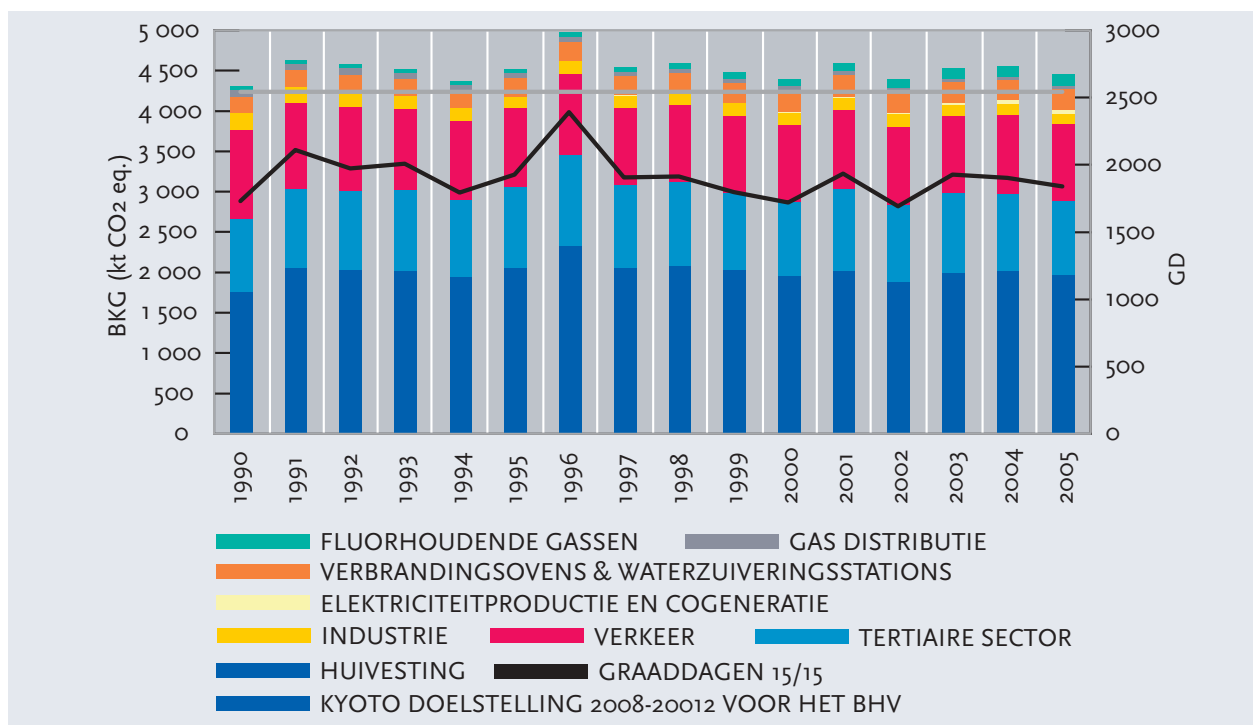
* Dit hoofdstuk is een synthese van een nota geschreven door het Brussels Instituut voor Milieubeheer.

• Uitstoot van broeikasgassen

Met het oog op de naleving van het Kyoto-protocol moet België de emissies van broeikasgassen met 7,5% verminderen tussen 1990 en 2008-12. Door de verdeling van deze doelstelling over de 3 gewesten mag de uitstoot in het Brussels Gewest tussen 2008 en 2012 maximum met 3,475% stijgen.

Koolstofdioxide (CO₂) is veruit het voornaamste broeikasgas dat uitgestoten wordt op het grondgebied van het gewest. Het is vooral afkomstig van de verwarming van gebouwen (tertiaire sector 23%, woningen 49%), van het verkeer (19%) en van de industrie (6%), die voornamelijk de emissies van de verbrandingsoven van Neder-Over-Heembeek en van het waterzuiveringsstation van Brussel-Zuid omvatten.

GRAFIEK 14: : Uitstoot broeikasgassen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2005 (in Kt CO₂ equivalent)

Bron: Brussels Instituut voor Milieubeheer.

Grafiek 14 geeft de evolutie van de broeikasgasemissies in kiloton CO₂-equivalenten voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Het klimaat van een jaar kan gemeten worden in jaarlijkse graaddagen⁵, een indicator van het aantal stookdagen. Hoe hoger dit aantal, hoe kouder het jaar geweest is, en hoe groter de vraag naar verwarming dus geweest zal zijn, met een hogere uitstoot van broeikasgassen tot gevolg (en omgekeerd).

De totale emissies van broeikasgassen (met uitzondering van fluorhoudende gassen) in het Brussels

Gewest zijn tussen 1990 en 2005 met 3,5% toegenomen. Deze verhoging is vooral toe te schrijven aan de residentiële en de tertiaire sector. Om de vastgelegde Kyoto-doelstelling te bereiken, doet het Gewest dan ook inspanningen om de energie-efficiëntie van de gebouwen te verbeteren, via financiële stimulansen en renovatiepremies. Daarnaast worden sensibiliseringsacties opgezet om gedrag aan te moedigen dat tot lagere emissies leidt. Deze inspanningen worden binnenkort versterkt door de invoetreding van de ordonnantie die de richtlijn in verband met de energieprestaties van de gebouwen (2002/91/EG) omzet.

⁵ Graaddag = verschil (uitgedrukt in graden Celsius) tussen de gemiddelde temperatuur van een bepaalde dag en een referentietemperatuur, meestal 15°C. We spreken van GD 15/15. De gemiddelde temperaturen die hoger liggen dan de referentietemperatuur worden niet geregistreerd. Voor een bepaalde periode (maand, jaar) worden de graaddagen van de periode opgeteld.

3. Brusselse kenmerken

TABEL 11: Demografie : aantal inwoners op 1 januari en gemiddelde jaarlijkse groeivoet

	België		BHG		Vlaams Gewest		Waals Gewest	
	(aantal)	(%)	(aantal)	(%)	(aantal)	(%)	(aantal)	(%)
1990	9.947.782		964.385		5.739.736		3.243.661	
2000	10.239.085		959.318		5.940.251		3.339.516	
1990-2000		0,29		-0,05		0,34		0,29
2005	10.445.852		1.006.749		6.043.161		3.395.942	
2000-2005		0,40		0,97		0,34		0,34
2006	10.511.382		1.018.804		6.078.600		3.413.978	
2005-2006		0,63		1,20		0,59		0,53
2010	10.595.710		1.024.644		6.116.234		3.454.832	
2006-2010		0,20		0,14		0,15		0,30

Bron: Federaal Planbureau.

Sinds het begin van de jaren 2000 is de demografische groei in het Brussels Gewest gevoelig hoger dan in de twee andere gewesten. In 2004 werd de kaap van het miljoen inwoners bereikt.

Volgens voorspellingen van het Federaal Planbureau zou deze groei van het aantal inwoners in Brussel tegen 2010 kleiner worden dan die in Vlaanderen en Wallonië.

TABEL 12: Sectoriële specialisatie: evolutie van de werkgelegenheid in de periode 1995-2005

Bedrijfstak	België	BHG	België	BHG
	(% groei 1995-2005)	(% groei 1995-2005)	(2005 %)	(2005 %)
Landbouw, jacht, bosbouw en winning van delstoffen	-22,7%	19,8%	2,1%	0,1%
Industrie, energie en bouw	-8,1%	-17,8%	20,6%	9,2%
Handel	5,8%	-8,2%	14,3%	11,5%
Horeca	4,8%	13,1%	3,5%	3,9%
Vervoer, opslag en communicatie	6,7%	8,3%	6,9%	8,4%
Financiële instellingen	-6,3%	3,3%	3,3%	10,0%
Onroerend goed, verhuur en zakelijke dienstverlening	48,2%	25,3%	15,5%	17,2%
Openbaar bestuur en onderwijs	7,9%	15,0%	17,7%	24,2%
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	32,7%	23,6%	11,2%	8,5%
Overige gemeenschapsvoorzieningen, persoonlijke diensten en diensten aan de particulieren	7,0%	5,8%	5,0%	6,9%
Totaal	8,9%	7,6%	100,0%	100,0%

Bron: INR.

De groei van de interne tewerkstelling in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest begint hetzelfde profiel te vertonen als het nationale niveau, met uitzondering van de sectoren “handel” en “financiële activiteiten”. Terwijl de handelssector er op nationaal niveau en in de twee provincies Brabant op vooruitgaat, zien we immers de tegengestelde situatie op gewestelijk niveau. Daar staat tegenover dat de sector van de “financiële activiteiten” achteruitgaat op nationaal niveau en op gewestelijk niveau aan belang wint.

De sectoren die in Brussel de meeste banen vertegenwoordigen, zijn de “overheidssector en onderwijs”, “vastgoed, verhuur en zakelijke dienstverlening” en “handel”. In Vlaams-Brabant is de tewerkstelling vooral geconcentreerd in de sectoren “vastgoed, verhuur en zakelijke dienstverlening aan de ondernemingen”, “handel” en “verwerkende nijverheid, energie en bouwnijverheid”. In Waals-Brabant zijn het dezelfde sectoren die voor de meeste banen zorgen, maar in een enigszins andere volgorde, namelijk: “vastgoed, verhuur en zakelijke dienstverlening”, “handel” en “verwerkende nijverheid, energie en bouwnijverheid”.

TABEL 13: Welvaartsparadox

BBP per inwoner (Index België = 100)				
	BHG	Vlaams Gewest	Waals Gewest	
2005	197	99	73	
Gemiddeld belastbaar inkomen per inwoner (Index België = 100)*				
	BHG	Vlaams Gewest	Waals Gewest	
2004**	86	107	93	
Tewerkstelling in Brussel per woonplaats (%)				
	BHG	Vlaams Gewest	Waals Gewest	
2006	46,7	34,4	18,9	
Aangiften van inkomens lager dan gemiddelde* (Aandeel)				
	België		Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
2004**	3575539	(66,59%)	302473	(67,11%)

* Met inkomen wordt bedoeld: belastbaar netto-inkomen.
** Aanslagjaar.

Bron : INR, FOD Economie-ADSEI.

De bbp-index per inwoner ligt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bijna tweemaal zo hoog als in België. Als we deze index vergelijken met het gemiddelde inkomen per inwoner, worden we ons bewust van de welzijnsparadox in Brussel. Het gemiddelde inkomen per inwoner ligt immers onder het Belgische gemiddelde. De pendelaars zijn een van de factoren die deze welzijnsparadox verkla-

ren, want slechts 46,7% van de banen in het gewest wordt ingenomen door Brusselaars. De andere jobs in Brussel worden ingenomen door Vlamingen (34,4%) en door Walen (18,9%). De inkomensongelijkheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is ook groter dan in België in zijn geheel: het aantal belastingaangiften onder het gemiddelde bedraagt 67,11% tegenover 66,59% voor België.

TABEL 14: Arbeidsmarktparadox

Aandeel van de jobs ingenomen door werknemers met een diploma hoger onderwijs (%) *				
	België		Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
2005	36,8		51	
2006	37,5		51,9	
Aandeel van de laaggeschoolden in werkloosheid (%) **				
	België		Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
2005	42,3		46	
2006	42,1		43,6	
Werkloosheidsgraad : totaal en jongeren (15-24) ***				
	België (totaal)	België (jongeren)	RBC (totaal)	RBC (jongeren)
2005	8,5	21,5	16,5	35,0
2006	8,5	20,5	17,7	35,5

* Met hoger onderwijs wordt bedoeld: heeft een hogere opleiding genoten (na de secundaire studies).

** Met laaggeschoold wordt bedoeld: heeft hoogstens lager secundair onderwijs behaald.

*** de werkloosheid volgens de definitie van de Internationale Arbeidsorganisatie is gebaseerd op de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK). Als werklozen worden beschouwd alle personen die ouder zijn dan 15 die in de loop van de referentieperiode (de 4 weken voorafgaand aan de enquête): geen werk hebben, beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt en op een actieve wijze naar werk zoeken.

Bron : FOD Economie-ADSEI.

Voor de nieuw gecreëerde jobs in het Brussels Gewest is doorgaans een hoog kwalificatieniveau vereist. Zo werd in 2006 bijna 52% van de jobs uitgeoefend door mensen die minimum over een diploma van hoger onderwijs beschikten. Deze vaststelling wordt niet bevestigd op nationaal niveau: daar wordt slechts 36,8% van de banen ingenomen door personen met een diploma van hoger onderwijs.

Overigens is slechts 43,6% van de werklozen van het gewest weinig gekwalificeerd, de andere 56,4% wordt als gekwalificeerd beschouwd. Dit wijst op een eerder paradoxale situatie op de Brusselse arbeidsmarkt. We moeten evenwel voorzichtig zijn met onze conclusies. De tweedeling gekwalificeerd-weinig gekwalificeerd blijft immers willekeurig en houdt geen rekening met de koppeling tussen de diplomakwalificatie en de vacante betrekkingen en met de taalproblematiek die eigen is aan het BHG.

TABEL 15: Innovatie en ondernemerschap

Aandeel O&O-personeel in tewerkstelling (totaal %)			
	België	BHG	EU-15
2002	1,80	3,65	1,60
2003	1,81	3,62	1,60
Aantal patentaanvragen (per miljoen inwoners)*			
	België	BHG	EU-15
2002	140,80	120,40	157,36
2003	144,49	n.d.	161,39
Netto-creatiegraad ondernemingen**			
	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
2003	0,20 %	0,22 %	
2004	1,50 %	2,68 %	
2005	1,86 %	3,03 %	

* Cijfers betreffen enkel de aanvragen bij het Europees Patentenbureau.

** De netto creatiegraad is de procentuele verhouding van het aantal ondernemingen dat er in een bepaald jaar is bijgekomen tegenover het totaal aantal ondernemingen van vorig jaar.

Bron : Eurostat (2006), Ecodata FOD Economie-ADSEI.

Het potentiële globale concurrentievermogen in Europa wordt gedeeltelijk bepaald door een gunstige ondernemers- en technologische omgeving. In dit opzicht zijn onderzoek en de oprichting van ondernemingen van doorslaggevend belang.

Wat het onderzoek betreft, beschikt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest over belangrijke universitaire onderzoekscentra en bedrijven die actief zijn in O&O. Het aandeel van het O&O-personeel in de tewerkstelling ligt er dubbel zo hoog dan in het hele land, en ligt boven het gemiddelde van de Europese Unie van de 15 (3,62%).

Wat de ondernemingsdynamiek betreft, is tijdens de periode 1999-2003 het aantal actieve bedrijven in

het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voortdurend gedaald. In 2004 stelde men echter het begin van een herstel vast, dat zich voortzette in 2005. Het percentage nieuwe bedrijven is duidelijk hoger in het Brussels Gewest dan op nationaal vlak, wat wijst op een meer uitgesproken dynamiek in het proces van oprichting en sluiting dan gemiddeld in het land.

Het aantal octrooiaanvragen van ondernemingen die in Brussel en in België gevestigd zijn, blijft laag. Nochtans zijn octrooien een beschermingsmiddel voor de ontwerper(s) van een uitvinding, wat waarde toevoegt aan de immateriële activa van een onderneming. Het gaat om een indicator van technologische mogelijkheden, die voor verbetering vatbaar is in Brussel en in België.

TABEL 16: Vastgoedmarkt, infrastructuur en levenskwaliteit

Kantoorprijzen*, euro/m ² /jaar, (groei ten opzichte van vorig kwartaal)			
	Londen (City)	Amsterdam	BHG
2007 - (1ste kwartaal)	955 (9,1%)	325 (0%)	295 (1,7%)
Beschikbaarheidsgraad kantoormarkt**			
	Europa	Amsterdam	BHG
2006 - (4de kwartaal)	8,8 (8,7%)	14,8 (10,6%)	10 (10,5%)
Plaats in Europese rangschikking toegankelijkheid transport***			
	Londen	Amsterdam	BHG
2005	1	4	5
2006	1	4	5
Plaats in wereld rangschikking levenskwaliteit****			
	Londen	Amsterdam	BHG
2006	39	13	14
2007	39	13	14

* Hier wordt de "prime rent" bedoeld: de huurprijs die voor een toplocatie, minstens 500m² groot, kan worden behaald op de open markt. Voor het BHG, 4de kwartaal.

** De beschikbaarheidsgraad wordt uitgedrukt als de verhouding tussen het aantal m² onverhuurde kantoorruimte en het totale aantal m² kantoorruimte.

*** Index samengesteld uit 24 steden en gerealiseerd door Cushman & Wakefield.

**** Index gerealiseerd door Mercer Human Resource Consulting (2007).

Bron: Jones Lang LaSalle (2006), Cushman & Wakefield (2006), European Cities Monitor 2006.

Gedurende het laatste kwartaal van 2006 zijn de kantoorprijzen volgens Jones Lang LaSalle met ongeveer 1,7% toegenomen in het Brussels Gewest, wat gedeeltelijk toe te schrijven is aan de vraag vanuit de bank- en financiële sector. Deze toename sluit aan bij de aanhoudende groei op de Europese markt. Over de voorbije twaalf maanden zijn de huurprijzen van kantoren in Europa met 8,7% toegenomen, wat de sterkste stijging is sinds het derde kwartaal van 2001. Maar de kantoorprijzen in Brussel (295 €/m²/jaar) liggen ver onder op de prijzen in Parijs (730 €/m²/jaar) of Londen

(956,5 €/m²/jaar). De Brusselse kantoormarkt heeft een beschikbaarheidspercentage dat iets hoger ligt (10%) dan in de andere grote Europese steden, waardoor een oververhitting van de markt in geval van een heropleving van de economie vermeden kan worden. Brussel staat overigens op de vijfde plaats van 30 grote Europese steden op het vlak van toegankelijkheid voor het vervoer (2006). Bovendien neemt Brussel de veertiende plaats in, vlak na Amsterdam, in het wereldklassement dat werd opgesteld door Mercer Human Consulting met betrekking tot de levenskwaliteit voor expatriates.

TABEL 17: Centrumfunctie

Groeivoet van het bruto binnenlands product in lopende prijzen			
	Vlaams Brabant	Waals Brabant	BHG
2003	3,8 %	2,4 %	1,9 %
2004	6,9 %	8,7 %	5,1 %
2005	3,3 %	4,4 %	2,3 %

Bron : INR, eigen berekeningen.

Het afgelopen decennium is de groei van de bruto toegevoegde waarde bijna altijd groter geweest in de Brusselse rand dan in het gewest zelf. De algemene daling die in 2005 opgete-

kend werd, spreekt deze vaststelling geenszins tegen: zoals blijkt uit tabel 17, blijft het groeipercentage van het bbp in de rand groter dan in het gewest.

Lijst van de tabellen

TABEL 1	De evolutie van de wisselkoers van de US Dollar tegenover de Euro	10
TABEL 2	Jaarlijkse groei van het bbp tegen constante prijzen: vergelijking tussen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, België en de EU	12
TABEL 3	Evolutie van de index van de consumptieprijzen	13
TABEL 4	Evolutie van de nationale en regionale werkgelegenheid	16
TABEL 5	Vergelijking van de activiteitsgraad in % bij de bevolking van 15 tot 64 jaar	17
TABEL 6	Aantal niet-werkende werkzoekenden (administratieve gegevens)	18
TABEL 7	Werkloosheidsgraad (administratieve gegevens)	18
TABEL 8	Werkloosheidsgraad (enquêtegegevens)	19
TABEL 9	Tewerkstelling in het Brussels Gewest volgens woonplaats van de werknemers (enquêtegegevens)	20
TABEL 10	Evolutie van de privé-uitgaven aan O&O in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en in België	20
TABEL 11	Bevolking: aantal inwoners op 1 januari en jaarlijkse groei	23
TABEL 12	Sectoriële specialisatie evolutie van de tewerkstelling in de periode 1995-2005	23
TABEL 13	Welzijnsparadox	24
TABEL 14	Arbeidsmarktparadox	25
TABEL 15	Innovatie en ondernemerschap	26
TABEL 16	Vastgoedmarkt, infrastructuur en levenskwaliteit	27
TABEL 17	Centrumfunctie	27

Lijst van de grafieken

GRAFIEK 1	Vergelijking van de vooruitlopende samengestelde indicator van de economische activiteit met de evolutie van de conjunctuur volgens de indicator van de economische activiteit en het BBP van het Brussels hoofdstedelijk Gewest	6
GRAFIEK 2	Vergelijking van de vooruitlopende arbeidsmarktindicator met de conjunctuurcomponent van het aantal niet-werkende werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	7
GRAFIEK 3	Evolutie van de wereldhandel in reële termen 1996-2007	8
GRAFIEK 4	Kwartaalverloop van het reële bbp	9
GRAFIEK 5	Evolutie van de prijs van de ruwe olie	10
GRAFIEK 6	Jaarlijkse groei van de bruto toegevoegde waarde in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, in de arrondissementen van de rand en in België	13
GRAFIEK 7	Evolutie van de industriële productie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en België	14
GRAFIEK 8	Conjunctuurcyclus van de reële omzet in de diensten en in de industrie	15
GRAFIEK 9	Conjunctuurcyclus van de reële omzet in de voornaamste dienstensectoren	16
GRAFIEK 10	Evolutie van de binnenlandse werkgelegenheid	17
GRAFIEK 11	Index (1990 = 100) van het aantal niet-werkende werkzoekenden	18
GRAFIEK 12	Relatieve kwalificatie-index van de Brusselse arbeidsmarkt	19
GRAFIEK 13	NO ₂ concentraties aan het station van Molenbeek (1994-2007)	21
GRAFIEK 14	Uitsoot broeikasgassen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2005 (in Kt CO ₂ equivalent)	22